

Правова детермінація феномена «потерпілий в адміністративно-деліктному процесі»

Беринець М.М., студент 6-КМ курсу юридично-психологічного факультету
ННІЗН НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук Шевченко Л.В.

Аналізуючи наявні наукові джерела щодо інституту потерпілого від адміністративного проступку, можна зазначити, що вчені-адміністративісти здебільшого зосереджували свою увагу на дублюванні нормативних засад участі потерпілого в адміністративно-деліктному процесі, або ж виокремлювали групу осіб відповідного процесу, щоправда, пропонуючи різні критерії, до якої відносили потерпілого, та фрагментарно пояснювали, чому саме до цієї групи відносили його. Такі тенденції доктринального дослідження феномена потерпілого в адміністративно-деліктному процесі прослідковувалася в наукових працях вітчизняних учених у різні історичні періоди.

Так, наприклад, О.М. Якуба, висвітлюючи засади адміністративного провадження, взагалі оминає увагою такого суб'єкта, як потерпілого, на відміну від, скажімо, захисника, перекладача, лише роблячи вказівку на визначеність правових засад участі осіб у відповідному провадженні в чинному на той час законодавстві [1, с. 190-192].

П.Т. Василенков, виокремлюючи суб'єктів адміністративного процесу, пропонує їх поділ на сторони та учасники, при цьому саме до останніх уважає за доцільне віднести потерпілого. Крім того, вчений уточнює свою позицію і пропонує розглядати потерпілого саме у провадженні у справах про адміністративні правопорушення як третю особу - учасника відповідного провадження [2, с. 200].

Л.В. Коваль хоча й приділяє свою увагу значній кількості питань матеріально-правового та процесуально-правового характеру, на жаль, взагалі поза увагою залишає всіх суб'єктів адміністративного провадження, у тому числі й потерпілого [3].

Деяко змінилися пріоритети доктринального дослідження відповідного та суміжних правових питань у 90-х рр. ХХ ст. Так, наприклад, Є.В. Додін, досліджуючи виконання постанов про накладення адміністративних стягнень, зосереджує, хоча й децю епізодично, свою увагу на потерпілому в контексті розгляду питань відшкодування майнової шкоди, завданої

В.К. Колпаков, характеризуючи суб'єктів адміністративного процесу взагалі, пропонує їх класифікаційний розподіл за кількома критеріями, у тому числі за характером процесуального статусу, що дає змогу вченому виокремити, серед інших, і так звані «допоміжних учасників процесу», до яких він і відносить потерпілого (щоправда, вчений використовує в цій роботі термін «постраждалий») [4, с. 327].

Характеризуючи новітні наукові дослідження вітчизняних учених-адміністративістів, присвячені, тією чи іншою мірою, проблематиці правового статусу потерпілого в адміністративно-деліктному процесі, варто акцентувати увагу на дисертаційних роботах І.Л. Бородіна і М.Р. Сиротяка, які аналізують адміністративно-правові способи захисту прав та свобод людини і громадянина й зазначають, що перелік відповідних прав і свобод повинен відображати потреби суспільства, стимулювати розвиток державно-правових відносин, правової культури громадян [5, с. 26-27].

Аналізуючи загалом адміністративно-правові засади захисту прав і свобод людини та громадянина, вчені зосереджують увагу й на адміністративно-деліктному процесі, на засобах захисту відповідних прав і свобод його учасників, яким виступає і потерпілий.

М.Р. Сиротяк зупиняється на співвідношенні понять «охорона прав», «правова охорона», «захист прав», «правовий захист» і формулює висновок про потребу розмежування відповідних понять із використанням кількох критеріїв - факту порушення норм права, приналежності до понять «прав в об'єктивному розумінні», «прав в суб'єктивному розумінні», прив'язки до норм матеріального і процесуального права [6, с. 7], виділяє визначення «адміністративно-правова охорона», «адміністративно-правовий захист», зосереджує увагу на змісті адміністративно-правового захисту потерпілого у провадженні у справах про адміністративні правопорушення. Ми поділяємо думку М.Р. Сиротяка стосовно того, що потерпілий є суб'єктом адміністративного процесу, суб'єктом адміністративно-юрисдикційного процесу, суб'єктом провадження у справах про адміністративні правопорушення, а також учасником правозастосовної діяльності, що здійснюється компетентним адміністративно-юрисдикційним

органом (посадовими особами) у межах провадження у справах про адміністративні правопорушення. Слід також погодитися з науковцем стосовно того, що потерпілим від адміністративного проступку може бути не тільки фізична, а й юридична особа, що вимагає відповідного нормативного врегулювання. Слушними вбачаються й рекомендації щодо розширення прав потерпілого в адміністративно-деліктному процесі. Водночас автор досить детально розглядає особливості захисту майнових і немайнових прав потерпілого, порушених адміністративним проступком, та роль у цьому процесі органів адміністративної юрисдикції й інших учасників відповідного провадження.

Отже, історичний аналіз доктринального дослідження відповідного питання дає змогу стверджувати про наявність певної тенденції наукового розгляду вказаного питання, а саме про поступову спеціалізацію наукового пошуку, звуження предмета дослідження, що, безперечно, варто враховувати в сучасних умовах й дещо відкоригувати з акцентом на пріоритети та потреби сучасної нормотворчої, зокрема кодифікаційної, діяльності.

Список використаних джерел:

1. Якуба О. М. Советское административное право (Общая часть) / Ольга Мироновна Якуба. - К. : Вища шк., 1975. - 232 с.
2. Советское административное право : [учебник] / под ред. В. Т. Василенкова. - М. : Юрид. лит., 1990. - 576 с.
3. Коваль Л. В. Відповідальність за адміністративне правопорушення : [монографія] / Леонід Васильович Коваль. - К. : Вища шк., 1975. - 158 с.
4. Колпаков В. К. Адміністративне право України : [підручник] / Валерій Костянтинів Колпаков. - К. : Юрінком Інтер, 1999. - 736 с.
5. Бородін І. Л. Адміністративно-правові способи захисту прав та свобод людини і громадянина : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора юрид. наук : спец. 12.00.07 «Теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / І. Л. Бородін. - Х., 2004. - 38 с.
6. Сиротяк М. Р. Захист прав потерпілого в провадженні в справах про адміністративні правопорушення : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / М. Р. Сиротяк. - Х., 2007. - 20 с.